

SPRÁVA O ČINNOSTI PSYCHOLOGICKÉHO ÚSTAVU ČSAV V ROCE 1977

vyroční správa je uceleně koncipována tak, že zároveň zahrnuje všechny významné výsledky činnosti PaÚ ve 4.čtvrtletí 1977; odděleně je tudíž neuvádíme.

I. Podíl pracoviště na plnění závěrů XV.sjezdu KSČ, dalších stranických a vládních dokumentů, usnesení valných shromáždění ČSAV a plánu akčních opatření ČSAV do r. 1980.

Základní obecnou směrnicí ročního prováděcího plánu PaÚ ČSAV, jehož plnění bylo v průběhu roku 1977 průběžně kontrolováno, se staly závěry XV.sjezdu KSČ v duchu interních "Realizačních opatření v podmínkách ústavu" a další významné stranické, vládní a prezidiální dokumenty, zejména pak příslušné úkoly SPZV v 6.PLP, které jsou ústavem koordinovány a tvoří hlavní náplň jeho vědeckovýzkumné činnosti v rámci Jednotného programu výzkumu ve společenských vědách po XV.sjezdu KSČ. Jde o HÚ SPZV VIII-5-1 "Psychologické zákonitosti vývoje člověka, jeho aktivní úlohy a jeho tvořivé činnosti v socialistické společnosti" a HÚ VIII-2-11 "Formování vědomí člověka a motivace činnosti v kolektivech v podmínkách vědecko-technické revoluce"; dále je PaÚ začleněn do řešení HÚ VIII-5-11/4 "Kritika buržoázních a revizionistických směrů v pedagogice a psychologii".

Z úkolů stanovených v "Plánu akčních opatření ČSAV do r. 1980" provedl PaÚ ČSAV důsledné obsahové a vědeckoorganizační zabezpečení prioritního plnění úkolů vyplývajících pro naše pracoviště z JPVSV, což se během roku 1977 projevilo též v upřesnění HÚ VIII-5-1 na rok 1978. Prostřednictvím VK pedagogiky a psychologie se ústav podílí na analýze závěrečného cyklu "výzkum - užití" v pedagogických a psychologických vědách.

Veškeré vědecko-výzkumné činnosti v r. 1977 spočívaly převážně v teoretickém rozpracování a syntetizaci dosavadních výsledků. Na základě závazně stanovených temat JPVSV byl rozpracován obsah

rací v podobě dílčích syntetických studií a dílčích podkladových expertizních zpráv, kterými se připravuje zejména k expertize tematu "Formování osobnosti socialistického člověka". Celkem je v PaÚ koordinována příprava 6 dílčích studií a 3 dílčích expertizních zpráv (seznam názvů viz v příloze 2), jejichž obsahové tematické struktury X/

X/ Vzhledem k instrukcím prezidia ČSAV a státních rad byla odpovědnost za zpracování dílčích studií a zpráv přenesena sdruženě na ředitelství MÚ a MÚ. Rozvrh zpráv a studií prakticky odpovídá rozpisu MÚ a MÚ VIII-2-1 a VIII-2-11.

a termínový harmonogram vypracování byly stanoveny a upřesněny na dvou poradách ředitelů MÚ VIII-2-1 a VIII-2-11 - v květnu 1977 a v rámci jednání symposia SPZV I.-4.11.1977 v Liblicích.

Zvláštní část pracovního symposia v Liblicích byla - za účasti MÚ ČSR - věnována též Projektu dalšího rozvoje nové čsl. výchovně-vzdělávací soustavy a uplatnění psychologie v rámci této oblasti v návaznosti na úkoly vyplývající z příslušných stranických a vládních materiálů; v této souvislosti jde o odpovědnou přípravu celostátní konference "Psychologické základy výchovně vzdělávací soustavy" na Štrbském Pleši v dubnu 1978, pořádané ve spolupráci s FF UKO v Bratislavě a Košicích.

Nově rozšířené zasedání vědeckého kolegia pedagogiky a psychologie ČSAV dne 29.9.1977, na jehož přípravě se pracovníci PaÚ organizačně i obsahově podíleli (Linhart, Gratzinger aj.), vytyčilo účast na plnění realizačních úkolů Projektu dalšího rozvoje čs. výchovně vzdělávací soustavy; program byl zaměřen převážně na otázky polytechnického vzdělání, pracovní výchovy a profesionální orientace.

Významným výsledkem výzkumné činnosti PaÚ v uplynulém období - se zřetelom k plnění výše uvedených zásadních úkolů uložených nadřízenými stranickými a státními orgány - je vědecká monografie čl. kor. J. Linharta a kol. "Základy obecné psychologie", která je zároveň podkladem pro připravovanou vysokoškolskou učebnici obecné psychologie.

ta monografie, která v průběhu roku prošla dvoufázovým oponentním řízením, obsahuje nové zpracování systému obecné psychologie; staví na dosavadním tvořivém rozpracování dialektickomaterialistických principů teorie odrazu a evolučního systémového přístupu v psychologii činnosti a učení, která se z velké části opírá o výsledky dlouholetého experimentálního výzkumu v PsÚ ČSAV. Monografie zahrnuje jak nové teoreticko-metodologické principy, tak i tradičně vymezené oblasti obecné psychologie; je tvůrčím příspěvkem k rozvoji marxistické psychologie.

Dalším významným počinem PsÚ v hodnoceném období bylo uspořádání 3. pražské mezinárodní konference "Psychologie lidského učení a vývoje" (11.-15.7.1977), kde pracovníci ústavu - kromě dílčích odborných sdělení - připravili též syntetizující referáty ve všech devíti sympozijních konference. Ředitel ústavu člen korespondent J. Linhart přednesl na konferenci obsáhlý úvodní referát, rozvíjející některé zásadní teoreticko-metodologické otázky marxistické psychologie činnosti a učení, teorie odrazu v psychologii aj. O průběhu a výsledcích konference bylo připraveno několik faktografických zpráv pro odborný tisk, které vycházejí z podrobného a podnětného hodnotícího shrnutí, vypracovaného čl. kor. Linhartem a kolektivem pracovníků ústavu. V rámci konference, které se účastnilo více než 200 účastníků (celkem ze 22 zemí), se uskutečnilo též závažná porada psychologických představitelů socialistických zemí a schůzka odborníků vývojové psychologie socialistických zemí se zástupci ISSBD (International Society for the Study of Behavioral Development). Porada psychologů soc. zemí přispěla též k upřesnění pracovního programu a organizačního zajištění plánovaného II. Psychologického kongresu soc. zemí (Potsdam, březen 1978).

Kromě známé pražské konference s mezinárodní účastí a sympozia SPZV v Liblicích uspořádal PsÚ ČSAV několik významnějších seminářů a oponentur. Byl to předně celodenní metodologický seminář 24.1. 1977 v DVP Lanna, uskutečněný ve spolupráci s ČSPS a psychologickými

Seznam referátů pracovníků ústavu, přednesených v rámci akcí, uvá- komentovaných
line v příloze I spolu s přehledem publikační činnosti za rok 1977.

katedrami FF UK, který byl monotematicky věnován základním filozofic-
kým a metodologickým problémům experimentální psychologie a přispěl
tak k aktuální metodologické orientaci ústavu (viz např. referát
Nováka a Linharta k problému kontinuity a diskontinuity, příspěvek
Linharta a Vohníka k možnostem informační a protokolové analýzy a
přírodního experimentu, referát Vohníka k produkčním systémům aj.).
Vedoucí ústavu byl v dubnu 1977 zvolen v představeném ústavu členem
člensky mětem celoustavního ideologického semináře "Kritika poziti-
vismu" (Linhart, Zána, Mucha) bylo v květnu 1977 oponentura předlo-
žené studie, zaměřené k novým filozofickým problémům v kritice bur-
žoazních teorií v psychologii (DÚ VIII-5-11/3). Na sympoziu v Liblicích
(viz výše) byla rovněž oponentována etapa okolo VIII-5-1/6 "Formování
osobnosti dítěte od raného věku" (Kotásková).

K rozvoji pracovní iniciativy (ve smyslu závěrů XV. sjezdu KSČ),
ke zlepšení řídicí a organizační činnosti i ke spolupráci jednotli-
vých úseků s vedením PsÚ ČSAV značně přispěla v r. 1977 doplněná ko-
lektivní smlouva mezi vedením ústavu a ZV ROH; aktivizace pracovníků
se pozitivně projevila v úspěšném závazkovém nnutí k 60.výročí VŘSR
a IX. všeoborovém sjezdu.

Doklady četných pracovních vědecko-výzkumných výsledků a záro-
veň i příznakem rozvoje publicity ústavu jsou mj. - jako jedna z
obvyklých výstupních forem základního výzkumu - sborníky odborných
statí. V r. 1977 byl vydán sborník k životnímu jubileu 31. kor. J.
Linharta, do tisku je v současné době předáván sborník referátů z 3.
pražské mezinárodní konference (v angličtině a ruštině), připravuje se
sborník příspěvků metodologického semináře v DVF Lanna (viz výše).
V závěrečné redakční fázi se nachází příprava vydání sovětsko-české-
ho sborníku "Výzkum učení a myšlení v procesu řešení problému," re-
digovaného týmem pracovníků ústavu obecné a pedagogické psychologie a
APV SSSR (prof. V.V. Davydov) a PsÚ ČSAV.

1. Výsledky kontroly plnění plánu výzkumných prací.

V zájmu požadované stručnosti a přehlednosti výroční zprávy předkládáme - [Na základě kontroly plnění prováděcího plánu útvaru - pouze výběr nejzávažnějších a přínosných výsledků (viz sub II/1)], dosažených v r. 1977 při řešení daných HÚ SPZV v jednotlivých odděleních PsÚ ČSAV* spolu s přehledem řešených obtíží a nedostatků, jež v

x/ Podrobnější výčet výsledků je obsažen v průběžných zprávách čtvrtletních.

některých případech vedly k určitým termínovým skluzům v plnění harmonogramu prováděcího plánu (viz níže sub II/1)

1. Prováděcí plán jehož plnění v r. 1977 průběžně sledované, je v PsÚ nástrojem vnitřního řízení a kontroly s rozdělením termínovaných úkolů pro jednotlivá oddělení, laboratoře a pracovní týmy. ^{kontrolováno} V této oblasti své působnosti však PsÚ řešil nejen vážné problémy objektivní organizačně - technické povahy (nevýhodná prostorová dislokace až do poloviny prosince 1977, obtíže při budování experimentálních laboratorí a přístrojové základy, skluzy ve vývoji aparatur, zadávaných externě k výrobě, strojovém zpracování dat aj.), avšak i některé nedostatky kádrové - personální povahy, související s vysokými nároky na výkonnost a pracovní morálku ve vědecko-výzkumné činnosti a politicko-ideový profil pracovníků ČSAV (efektivita a racionalita práce, neštějná ideová úroveň různých pracovníků atd.) Tyto otázky byly mj. obsaženy a řešeny též v rámci tematické prověrky PsÚ, kterou uskutečnila komise prezidia ČSAV v květnu 1977 pod vedením s. F. Macha, ředitele útvaru pro práci s kádry ČSAV (podrobněji viz sub VI).

V uplynulém období r. 1977 - přes uvedené obtíže, které ovlivnily zásadně plnění úkolů stanovených SPZV - úspěšně pokračovaly plánované výzkumy a souběžně probíhalo hodnocení získaných experimentálních dat; některé z výsledků budou konkrétním přínosem pro aplikaci a

uplatnění výzkumných metodik v praxi - např. metoda ASU (podrobněji viz příloha I, II, III, IV). (VA Zpráva o činnosti PsÚ ČSAV v roce 1977).

V úvodní části zprávy (sub I) jsme již zdůvodnili zásadní teoretický a aplikační význam monografie "Základy obecné psychologie" (Linharta a kol.), kterou PsÚ doporučuje začlenit do souhrnné zprávy o činnosti ČSAV jako vybraný výsledek své činnosti. (jeho charakteristiku viz v příloze 3).

Z nejvýznamnějších experimentálních výzkumů oddělení obecné psychologie v řešení temat 80 VIII-3-1 a VIII-2-11 souhrnně uvádíme:

a) psychometricko-statistické zpracování 100 000 dat na samočinném počítači IBM-370 z výzkumu 2000 českých dětí metodou hromadné diagnostické zkoušky znakové pojmové identifikace (Keženy, Rejtar aj. externě Ganický). <Oz LPI má zjišťování konceptualizační úroveň dítěte ve věku 3-1) let včetně testu jeho připravenosti ke vstupu do školy. Závěry byly shrnuty v dílčích studiích a v referátech na 3.pražské konferenci a na sympoziu SPZV v Liblicích. > Vyhodnocení výsledků záleželo na termínech zpracování dat v ÚTIA ČSAV, jež je proti původnímu plánu opožděno.

b) v rámci výzkumu znakové pojmového učení (ZPU) probíhal experiment s metodou aktivního operátora. Přínosem metody je fakt, že jde o první počítačem řízený experiment psychologického výzkumu u nás; v průběhu řešení subjekt sám aktivně konstruuje modifikace znakové struktury. Dosavadní výsledky (Linhart, Frencl, Grätzinger, externě Černoušek) jsou zpracovány v jedné diplomové práci (Vlachová), v jedné kandidátské disertační práci (Černoušek) a v referátech na 3.pražské konferenci (viz příloha I). <Byl rovněž rozpracován návrh vícefázového postupu experimentů s metodou aktivního operátora vzhledem k předpokládanému výstupu v oblasti studia řízení ve složitých technických systémech. >

c) V prosinci 1977 byla ve spolupráci s Fyziologickým ústavem ČSAV dohotovena základní část aparatury exploračně aktivačního učení (BAU)

laboratoři PaŮ v ZDŠ Žernosecká ul., Praha 6 (na základě nové uzavřené smlouvy). Teoretická východiška byla rozpracována v řadě sta-
tí a referátů (Linhart, Lukavský, Klíma, Slaměník); připravuje se
projekt aplikovaného výzkumu EAU ve zdravotnictví a pedagogice, kde
poznatky získané při sledování vlivu percepčních faktorů na exploraci
a aktivaci by měly přispět k lepšímu pochycení láka v souladu s
druhem a kvalitou prezentované informace.

d) Experimentálně završená etapa výzkumu párově asociačního učení
(PAU) v sociální variantě je ve stadiu interpretace dokončeného sta-
tistického zpracování dat na počítači TPA-1/1002 v PaŮ ČSAV (Slamě-
ník, Frencl) ve spolupráci s laboratoří matematického modelování cho-
vání moskevského Psychologického ústavu AV SSSR při dvouměsíčním
studijním pobytu s. Slaměníka v Moskvě, kde byla mj. připravena
společná publikace o výsledcích. Teoretické souvislosti a vymezení
problematiky PAU bylo podáno v práci "Teoretická východiška studia
PAU" (Slaměník), kterou autor předložil jako nástin své dokončené
kandidátské práce.

V oblasti výzkumu exploračního učení bludištního typu byla dokončena
závěrečná zpráva (Lukavský).

e) Zúčastí výzkumu ZPU v odd. obecné psychologie je také práce
týmu psychofyziologie (Roldán, Hrudová), jehož úkolem je v současné
době zejména statistické zpracování a interpretace rozsáhlého mate-
riálu dvouletého výzkumu (zatím jen zčásti publikovaného), který byl
získán v přímé experimentální spolupráci PaŮ ČSAV a ÚOPP APV SSSR
v Moskvě. Především výsledky, týkající se psychofyziologických a neuro-
psychologických aspektů činnosti učení a řešení problému (tepové a
dechevé změny), byly zpracovány ve formě závěrečné etapové zprávy.

e) V tematu "Analýza očních pohybů při řešení anagramových problémů"
(Špaček) bylo v r. 1977 provedeno vyhodnocení obecných strategií;
výsledky upřesňují teoretický i experimentální pohled na strategie,
které subjekt volí při řešení dobře definovaných problémů. O závěrech

Výzkumu bylo referováno na Fyziologických dnech, 3. pražské konferenci, symposia SPZK v Liblicích a publikováno ve 2 statích

g) V oblasti výzkumu myšlení, řešení problému a rozhodování byly v oddělení obecné psychologie a MTO provedeny experimenty s využitím tří variant kognitivní hry Domino DRA (1+9) (Pejša) a vypracován projekt pro aplikaci metody Dominograf 3 (Paulík), zaměřené na sledování úlohy struktur přirozeného jazyka v řízení operačního myšlení při řešení problému.

h) V tematu "Faktory řešení problému a sociálního učení" byla zkonstruována metoda aktivního sociálního učení (ASU) ke zjištění problémových situací konfliktního charakteru na pracovištích a přezkoušena v řadě modifikací a kladnými výsledky. Dále byla zkonstruována metoda k vyjádření efektu i přírůstku ASU u jednotlivců i skupiny. Výsledky byly zpracovány ve dvou diplomových pracích, osmi statích a v řadě referátů.

i) V rámci přidruženého tematu "Psychologie aktivního sociálního učení a tvořivé činnosti" byl teoreticky dále rozpracován základní model ASU, opírající se o nově propracované vztahy funkčních systémů činnosti a teorie učení. Na 3. pražské konferenci bylo tomuto tematu věnováno zvláštní symposium zaměřené na teoretická východiska a aplikaci ASU v různých oborech činnosti. V r. 1977 byla uskutečněna řada aplikací metody ASU ve výchově a zvyšování societkonemické efektivity pracovních kolektivů socialistických organizací (podrobněji viz sub III). O výsledcích je za rok 1977 šestnáct publikací a referátů.
 Strojně uvádíme též některé z podstatných experimentálních výsledků oddělení sociální psychologie, dosažených při řešení dílčích a subdílčích úkolů v rámci MÚ VIII-3-1 a VIII-2-11^{xj} a referovaných

z/Četné další, zde blíže nekomentované materiály a podkladové studie byly vypracovány v rámci přípravy dílčích syntetických studií, zaměřených výše (sub I).

- veřejně na sympoziu SPZV v Liblicích a 3.pražské konferenci.
- a) "Zprostředkující úloha verbální komunikace v sociální determinaci lidské činnosti" (Janoušek): Dokončena první fáze experimentálního výzkumu komunikace ve trojicích.
- b) "Zprostředkující úloha neverbálních projevů v sociálních situacích" (Šípek): Příprava experimentálního projektu, týkajícího se společné činnosti ve skupině a navazujícího na dřívější výsledky analýzy kolektivu a neverbálních jevů při společné činnosti.
- c) "Vliv sociální činnosti na motivaci a utváření intrapsychických struktur" (Bokorová): Analyzována sociální determinovanost motivačních procesů a význam motivace subjektu pro jeho společné začlenění a působení.
- d) "Problémy kvantifikace a psychometrie" (Koženy): Proveden teoretický rozbor, vypracován výzkumný projekt a proveden sběr empirických dat v souvislosti s výzkumem kognitivního stylu na populaci vysokoškolských a dospělých s technickým vzděláním, dále sběr dat v rámci výzkumu interpersonální diagnostické taxonomie na vzorcích normální a patologické populace; v souvislosti s těmito výzkumy byly připraven program pro plánovanou psychometrickou analýzu dat.
- e) "Interakce sociálních a biologických činitelů v psychologickém vývoji" (Kotázková): Provedeno statistické zpracování všech dat 4 fází longitudinálního výzkumu a realizována 3. fáze rozsáhlého χ longitudinálního vyšetření na 38 ZŠ ve 2. třídách metodami semantického diferenciálu (ve speciální úpravě pro záměry výzkumu), morálního usuzování (nově vyvinutá technika), sociogramu aj. Výsledky byly shrnuty ve formě několika výzkumných studií a referátů (viz příloha 1) a v syntetické závěrečné zprávě k danému úkolu, opanované na sympoziu v Liblicích-
- f) "Kooperace, komunikace a motivace ve společné činnosti" (Janoušek): Provedena první fáze experimentální analýzy vnitřní vazby mezi

operací a soutěžení. Výsledků bylo mj. použito pro přípravu referátu "Skupinová aktivita jako mediátor sociálního vlivu" na mezinárodní konferenci ve Varšavě v září 1977 a příspěvku "Marxleninské teorie řízení rozvoje v socialistické společnosti a rozvoj socialistické demokracie" (DSVR, Praha, květen 1977).

g) "Kritika buržoazních a revizionistických teorií v psychologii". Kromě výše (v sub I) uvedené práce "Kritika pozitivismu" (Linnart, Zána, Mucha) provedla V. Bokorová kritickou analýzu motivační teorie A.M. Maslowa, J. Jábůšek shromáždil materiály k analýze redukcionismu v teoriích sociálního smýšlení, a J. Kotásková zahrнула do závěrečné zprávy (viz výše) kritiku behaviorismu ve vývojové psychologii.

Ze závažných výsledků matematicko-technického oddělení lze jako charakteristické uvést následující:

- a) Implementací operačního systému OS-8 na počítači TPA-i/1001 se zajistilo efektivní využívání vnější diskové paměti, bylo umožněno implementovat programovací jazyky FORTRAN IV a LISP v konverzačním modu; připraveny podklady pro sepsání manuálu (Hrubý, Vohník, Píška).
- b) Implementace a ověření programovacího jazyku CAMAC-BASIC na TPA-i/1001 (Hrubý). V tomto jazyku byl vytvořen též program pro řízení experimentu EB, který slouží jako podklad k ověření možnosti tohoto jazyka k řízení psychologických experimentů.
- c) Implementace jazyku LISP pro nenumерické programování (Vohník, Píška), který je základním jazykem pro výzkum umělého intelektu; podle našich informací jde o první dokonalejší implementaci LISPu v ČSSR.
- d) Byl vypracován projekt nové centrální laboratoře PsÚ ČSAV v budově ÚTLA (Paichl) a dokončena výstavba experimentální komory LDŠ Žarnovická ul. (Klíma, Paichl), plán konstrukce aparatur byl však splněn jen částečně zejména proto, že k jejich dokončení chybí některé nedostatečné součástky.

III; IV. Uplatnění výsledků vědecké práce: spolupráce s průmyslem

Aplikačním výsledkem zásadního významu je připravované monografie a vysokoškolská učebnice J. Linharta a kol. "Základy obecné psychologie", zmíněná v úvodu (sub I), která odstraní silně pocílovaný nedostatek uceleného, důsledně marxisticky pojatého učebního textu pro výchovu nových psychologů.

K nejvýznamnějšímu uplatnění vědeckých výsledků PaÚ ČSAV v praxi patří dále vypracování metodiky aktivního sociálního učení (viz též výše sub II) v kolektivu vedení čl. kor. J. Linhartem. Činnost této pracovní skupiny se zaměřuje:

- a) na další rozpracování výchovného modelu ASU, metodik atd. (viz statě ve sborníku 3. pražské konference, v sovětsko-českém sborníku aj.);
- b) na školení psychologů v užití této metodiky ve spolupráci s VŠ (postgraduální kurs ASU na FF UK s katedrami obecné a pedagogické psychologie; diplomové práce na FF UK v Praze a FF UJEP v Brně);
- c) na praktické využití a populaci metody (seminář pro pracovníky aparátu prezidia a ÚSPA ČSAV, spolupráce s VÚPaÚ v Bratislavě, FF UK v Českých Budějovicích a FF UJEP v Brně).

Na základě předběžných dohod a jednání s generálním ředitelstvím SHD Most je dosud otevřena možnost využití ASU k průzkumu fluktuace pracovníků v podmínkách Severočeských hnědouhelných dolů.

Další významnou oblastí uplatnění výsledků vědecké práce je pomoc PaÚ ČSAV při realizaci cílů stanovených v dokumentu MŠ ŽSSR a dalším rozvoji nové čl. výchovně-vzdělávací soustavy. Za obsáhlý příspěvek v tomto směru považujeme vědecké výsledky 3. pražské konference, jež se z podstatné části zabývala těmi oblastmi psychologie, které tvoří teoretické základy řešení aktuálních pedagogičko-psychologických a pedagogických problémů. PaÚ je spolu s katedrami psychologie FF UKo v Bratislavě a Košicích pověřen přípravou celostátní konference ke zmíněnému projektu, která se bude konat v dubnu 1978 na

Štrbském Plese.

Z dalších aplikačních výstupů vědecko-výzkumné činnosti pracovníků ústavu lze uvést např. podíl na koncepčním pojetí tzv. komplexního systému výchovy pracovníků státní správy - zejména uplatnění psychologických poznatků v přípravě cyklického postgraduálního školení (Bokorová). Úřední podkladů pro implementaci programovacího jazyku LISP katedře počítačů elektrotechnické fakulty v Bratislavě (Vohník) aj.

Přímý aplikační výstup představuje rovněž publikační, překladová, referátová, přednášková, expertizní a konzultační činnost pracovníků PaÚ ČSAV (viz sub VII a příloha 1).

Prezidiu ČSAV byl v r. 1977 postupem rozpracovaný návrh na zřízení detašovaného pracoviště PaÚ ČSAV v Severočeském kraji, které by usnadnilo výstupy činnosti ústavu do společenské praxe.

Průběh spolupráce mezi PaÚ ČSAV a Ústavem pro psychologické aplikace (ÚPA) v rámci vzájemné spolupráce mezi ústavem a ÚPA byl v r. 1977 postupem rozpracovaný návrh na zřízení detašovaného pracoviště PaÚ ČSAV v Severočeském kraji, které by usnadnilo výstupy činnosti ústavu do společenské praxe.

V r. 1977 byla obsažena i termínově specifikovaná dohoda o technické spolupráci s ústavem Obecní a pedagogické psychologie AVU. Dohoda do r. 1980 a navrhována nová smlouva s Psychologickým ústavem Akademie věd na léta 1978-79. Pracovníci ÚPA byli předáni znalostmi a vyaktivním operativním zkušenostem v psychologii.

Výsledkem několikaleté plodné spolupráce bude společný sborník prací ÚPA AVU a PaÚ ČSAV "Výzkum aplikací a učení v rámci psychologické spolupráce", který je připraven k publikaci v Brně (pracovníci PaÚ ČSAV) a obsahuje deset příspěvků.

1. Rozbor a zhodnocení zahraničních styků

A. Spolupráce se zeměmi socialistického společenství.

Psychologický ústav ČSAV v r. 1977 dále úspěšně rozvíjel spolupráci podle plánu na společných výzkumných úkolech se zeměmi RVHP, zejména s psychologickými pracovišti SSSR v Moskvě (Psychologický ústav AV SSSR a Ústav obecné a pedagogické psychologie APV SSSR) v rámci uzavřených dlouhodobých dohod. Několik vyslaných pracovníků (Frencl, Bekerová, Šípek) při kratších studijních pobytech pokračovalo v Moskvě na konkrétních úkolech tematické spolupráce; interní vědecký aspirant PaÚ ČSAV I. Slazník absolvoval dvouměsíční studijní pobyt v Psychologickém ústavu AV SSSR kde dokoncoval svou kandidátskou práci v oblasti tematu experimentálního a teoretického výzkumu poznávacích procesů a jejich modelování prostřednictvím metody párově asociačního učení; zpracování výsledku získaných v PaÚ ČSAV bylo zčásti provedeno v laboratoři matematického modelování chování PaÚ AV SSSR. Někteří pracovníci PaÚ (Gratžinger, Janoušek, Fabiszová, Bohatcová, Jelínková, Koldán, Bekerová) navštívili studijně též další země RVHP v rámci reciprocity (NDR, MLR, RSR) na základě Protokolu o dvoustranné vědecké spolupráci na léta 1976-80.

V r. 1977 byla obsahově i termínově specifikována dohoda o tematické spolupráci s ústavem Obecné a pedagogické psychologie APV SSSR do r. 1980 a navržena nová smlouva s Psychologickým ústavem Maďarské akademie věd na léta 1978-79. Pracovníkům KFKI MAV byly předány zkušenosti s využíváním aparatury CAMAC v psychologii.

Výsledkem několikaleté plodné spolupráce bude společný sborník prací ÚO PF APV SSSR a PaÚ ČSAV "Výzkum myšlení a učení v řešení problémů", který je připraven k publikaci v Moskvě (pracovníci PaÚ ČSAV zde jsou zastoupeni deseti příspěvky).

časopise Čs. psychologů byly publikovány společné stati pracovníků PaÚ ČSAV a PaÚ AV SSSR "System slovek-počítač a řízení psychologických experimentů" (Linhart, Čursinev, Vohník, Dubotín) a připraveno do tisku "Předběžná sdělení o experimentální výzkumu ŽVU - aktivní operator" (Linhart, Krylov, Vohník, Černoušek).

Při návštěvě ved. prac. M.V. Prolova z Ústavu vyšší nervové činnosti AV SSSR byl v PaÚ vypracován návrh na převzetí podkladů pro konstrukci aparatury pro sledování očních pohybů. Pracovně a studijně navštívili PaÚ ČSAV v r. 1977 vědečtí pracovníci SSSR (dr. Marjantina) KDR (prof. Begal), RAK aj.

B. Styky s nesocialistickými státy (studijní cesty)^{x/}.

^{x/} O účasti na zahraničních akcích viz níže ad B.

Na základě dohody o vědecko-technické spolupráci dr. J. Kolný absolvoval kratší studijní pobyt ve Švédsku, kde navštívil některá psychologická pracoviště ve Stockholmu, Uppsale, Göteborgu a Lundě se zvláštním zaměřením na problematiku psychometrie (v rámci přílohu pro řešení testu DÚ SPZV VIII-9-1/1g).

C. Mezinárodní nevládní organizace.

Dr. J. Kotásková pracovala jako členka mezinárodního výkonného výboru pro výzkum vývoje chování (ISSBO) - viz níže.

Dr. J. Janoušek je členem Evropské asociace experimentální psychologie; spolupracoval s časopisem European Journal of Social Psychology.

Vědečtí a odborní pracovníci jsou členy Čsl. psychologické společnosti, která je zařazená do Mezinárodní unie vědecké psychologie (IUPS).

0. vědecká setkání (kongresy, konference aj.)

Nejdůležitější odbornou a ideovou aktivitou PsÚ v této oblasti byla realizace 3. pražské mezinárodní konference "Psychologie lidského učení a vývoje", jejíž organizační i programové zajištění kladlo na pracovníky ústavu - zejména na členy komisí, předsedy a koordinátory sekcí, překladatele atd. - četné mimořádné nároky (Linhart, Jelínková a klo.). V rámci konference se uskutečnila též porada psychologických představitelů socialistických zemí a představitelů vývojové psychologie se zástupci ISSBS (blíže o významu a průběhu konference viz v sub I).

Kromě četných vědeckých setkání na 3. PK lze dále především uvést aktivní účast dr. Kotáskové a čl. kor. Linharta na IV. mezinárodním kongresu ISSBS "Biosociální aspekty psychického vývoje" v Pavii (Itálie), kde dr. Kotásková vedla symposium "Modely vývoje" a prof. Linhart přednesl referát, a účast na 4. konferenci psychologů podnikových zemí ve Visegradu v MLR (Linhart, Jelínková) -

Kromě dalších pracovníků PsÚ (Janoušek, Vohník, Salměník, Frencl) se zúčastnili sjezdů, konferencí a mezinárodních porad v PLR, BLR, MLR; výsledkem těchto cest - kromě informačního přínosu - je zpravidla též konkretizace přijatých forem spolupráce a prohloubení jejich obsahu

1. Práce s kádry, výchova vědeckých pracovníků a spolupráce s vysokými školami.

Jeden z hlavních výsledků kádrové práce, realizované v duchu unesení ÚV KSČ ke kádrové a personální práci vedením útvarů ve spolupráci se ZO KSČ a KPR lze spatřovat v tom, že přes veskeré objektivní potíže (personální kádrové problémy, nevýhodná dislokace pracovišť PaÚ atd.) byly úkoly stanovené SPZV pro rok 1977 v podstatě splněny. Zvýšení úrovně kádrové a politickoorganizační práce se projevilo v aktivizaci odborových úseků jak při plánování a kontrole práce, tak i v úspěšných výsledcích závazkového hnutí k 60. výročí VŘSR a k IX. všecoborovému sjezdu.

Spolupráce vedením útvarů se společenskými organizacemi je pravidelně projednávána na čtvrtletních poradách se zástupci ZO KSČ, ROH, SSM, SČSP. Cílem těchto schůzek je koordinace politicko-organizační a ideově-vzdělávací činnosti v PsÚ se zřetelem ke zlepšení plnění SPZV. Na základě platné a v r. 1977 doplněné kolektivní smlouvy ZV ROH s vedením útvarů a ročního plánu aktivity ZO ROH byl mj. vypracován komplexní program péče o pracovníky, který je pravidelně 2x ročně doplňován, kontrolován a zpřesňován, neboť rozbor nedostatků v této oblasti je významným úkolem i z hlediska kádrové stabilizace útvarů, jež zatím není plně uspokojivá.

Závazným vodítkem a směrnicí pro realizaci cílů kádrové personální práce, uskutečňované vedením a ZO KSČ PaÚ, byly (kromě dílčího plánu KPP na rok 1977) zejména závěry tematické prověrky provedené komisí prezidia ČSAV (vedenou s. F. Machem, ředitelem útvaru pro práci s kádry ČSAV) ve dnech 17.-31.5.1977. Cílem této prověrky bylo ověření kádrové situace útvarů, zjištění politického klimatu a ověření perspektivních plánů v oblasti kádrové práce. V oblasti kádrové práce byla v PsÚ věnována v r. 1977 zvýšená pozornost kontrole plnění závěrů komplexního hodnocení z r. 1976. V březnu proběhlo

před atestační komisí PsÚ průběžné hodnocení (atestace) aspirantů a pracovníků na studijním pobytu, v prosinci byla pak provedena obdobným způsobem kontrola a doplnění závěrů komplexního hodnocení u všech odborných pracovníků s důrazem na jejich morální a politický profil (vědečtí a vedoucí pracovníci ústavu prošli již v průběhu roku přechodným stranickým řízením do kádrového pořádku MV KSČ.

Podrobně analyzovaným nedostatkem např. je, že se nedaří systematicky a plánovitě zajistit přechod politicky vyspělých absolventů studia psychologie z FF UK do PsÚ ČSAV. T souvisí s relativně složitou ideově-političnou situací v oboru psychologie se zřetelem ke specifickým podmínkám tohoto problému v pražské aglomeraci, zvláště pak na katedrách psychologie pražské FF UK.

Na základě zjištěných obtíží, provedeného ve spolupráci s výborem ZO KSČ, připravilo vedení ústavu promyšlenou kádrovou obměnu svislosti s doplňováním plánem kádrových rezerv. Uvedená opatření v současné době již nabývají účinnosti.

Základními formami výchovy pracovníků jsou vědecká příprava, stranické vzdělání členů KSČ a některých nestraníků při OV KSČ a stáže na psychologických pracovištích v zahraničí, zejména v SSSR.

Během roku průběžně pokračovalo odborné školení a konzultace pracovníků na studijním pobytu a interních aspirantů, z nichž jeden aspiranturu již ukončil a připravuje se k obhajobě své kandidátské disertační práce.

Kromě vzdělávání jazykového v kurzech ČSAV probíhal rovněž cyklus metodologických seminářů, pořádaný v rámci vědecké přípravy a ve spolupráci vedení PsÚ a ZO SSM k závažným otázkám dialekticko-materialistické metody v psychologii. Přínos tohoto cyklu je kladně hodnocen mladými pracovníky i vedením ústavu.

Další formou odborného vzdělávání jsou celodenní monotematické semináře teoretického a monotematického zaměření; politicko-vzdělávací

ni je organizováno ZO KSČ a společenskými organizacemi (ROH, SSM).

Spolupráce s VŠ byla v r. 1977 usnadněna tím, že ředitel ústavu je vedoucím katedry obecné psychologie a věd. pracovník doc. Janoušek byl externím vedoucím katedry sociální psychologie FF UK. Kromě nich také někteří další pracovníci PaÚ pedagogicky působili na katedrách FF UK a PF UK (Vohník, Kotásková, Kožený, Bokorová), jako spoluškolicelé aspirantů (Janoušek, Kotásková), někteří vedli a kontrolovali diplomové práce (Gratzinger aj.). Několik pracovníků kateder psychologie FF UK je rovněž začleněno do řešení úkolů SPZV, koordinovaných PaÚ ČSAV.

Bezprostřední vazbu k problematice výchovně vzdělávacího procesu má výše zmíněná nová vysokoskolácká učebnice obecné psychologie (Linhart a kol.) i obsah semináře SPZV v Liblicích.

VII. Kulturně - politická vědecko - organizační, ediční a vědecko - popularizační činnost

PaŮ ČSAV je stálým editorem časopisu Čs. psychologie, Bulletinu a různých vědeckých sborníků (viz výše ad III). Někteří pracovníci ústavu jsou výbornými členy různých vědeckých společností (ČSPS, Kybernetické společnosti, ČVTS) a odborných komisí při kolegiu pedagogiky a psychologie ČSAV (např. ediční komise), při prezidiu ČSAV, VTR v n.p. Psychodiagnostika aj.; v ediční oblasti spolupracují s nakladatelstvem Academia, SPN, vykonávající funkce v redakčních radách různých odborných časopisů atd. Byla např. dokončena příprava psychologických hesel pro nové vydání A-Z naučného slovníku Encyklopedickém institutu (Bokorová) a připravena zpráva pro Mezinárodní informační systém akademií věd soc. zemí o práci "Morální vývoj dítěte v socialismu" (Linhart, Kodým, Kotásková).

V příloze 1 uvádíme přehled odborných i vědecko-popularizačních publikací a referátů pracovníků PaŮ ČSAV, které byly v r. 1977 uveřejněny, předneseny, nebo zádány do tisku.

Významnou akcí s mezinárodním kulturně-politickým dosahem byla 3. pražská konference, jejíž průběh byl zajištěn též po stránce ideově politické (pod záštitou MŠK ČSR, rektorátu UK a UNESCO). Z hlavních jednorázových kulturně-politických akcí, pořádaných společenskými organizacemi Psychologického ústavu v r. 1977, uvádíme zejména slavnostní večeři k 60. výročí VŘSR spojený s besedou s pracovníci DSVK v Praze.

Závažnou popularizační činností byla též lektorské působení některých pracovníků ve spolupráci se Socialistickou akademií, zahrnující přednášky pro různé instituce, které projevují zájem o využití psychologických poznatků v praxi nebo v dalším vzdělávání svých zaměstnanců (člen kr. Linhartovi byl udělen čestný diplom zakládajícího člena SAK).

1000 1000 1000

VIII. Výsledky činnosti pracoviště v rozvoji iniciativy pracujících

Pracovní-politická aktivita ZO KSČ a společenských organizací (ROH, ASK, SČSP) byla v r. 1977 zaměřena jednak na kontrolu plnění závěrů XV. sjezdu KSČ v podmínkách PsÚ ČSAV, jednak byla orientována na uzavírání a plnění individuálních a kolektivních závazků k IX. všeoborového sjezdu k 60. výročí VŘSR. Pracovníci ústavu uzavřeli celkem 55 individuálních a 3 kolektivní závazky, jejichž charakterem představuje široké spektrum pracovní aktivity (od brigádní pomoci při stěhování ústavu do budovy ÚTLA až ke všestrannému organizačnímu a obsahovému zabezpečení pražské konference a k závazkům vědecké-výzkumné povahy). Kromě toho ZO ROH podnítila další závazkové hnutí v souvislosti s přípravou nové čs. výchovně vzdělávací soustavy; provedla kontrolu plnění kolektivní smlouvy ZV ROH a vedení ústavu a kontrolu plnění plánu aktivity na r. 1977.

Za rozvoj pracovní iniciativy k XV. sjezdu KSČ byli ředitel PsÚ ^{ZV ROH} ěl.kor. Linhart a předsedkyně dr. Kotásková oceněni diplomem ÚVOS a prezidia ČSAV.

odpověděl: J. Linhart,
ředitel PsÚ ČSAV
prof. P. Vrtal

ěl.kor. J. Linhart,
ředitel PsÚ ČSAV

IX. Plnění racionalizačních úkolů.

Plán komplexní socialistické racionalizace PsÚ ČSAV na rok 1977 přihlížel ke specifické situaci ústavu, která vznikla v období před postupnou centralizací několika dislokovaných pracovišť do nových prostor budovy ČHIA. Vzhledem k těmto obtížným podmínkám všech racionalizačních opatření podporovat plnění všech úkolů prováděcího plánu, pokračovat v racionalizaci experimentální práce i na úseku zpracování informací a dokumentace, zajistit optimální možnosti pro styk pracovníků s Ředitelstvím ústavu a hospodářskou správou a důsledně dodržovat všechna opatření vedoucí k hospodárnosti provozu ústavu.

vědecko-

V oblasti výzkumné činnosti se propojení obou MÚ SPZV, koordinovaných ústavem pozitivně odrazilo i v prováděcím plánu. Dosud se však nepodařilo (v souvislosti s personálními změnami) stabilizovat týmovou spolupráci. Na úseku knihovny a dokumentace průběžně pokračovalo doplňování stávajícího nesláže, dále vznikla efektivní spolupráce s knihovnami jiných psychologických pracovišť. Knižní fond byl aktualizován odsunem málo používané literatury do celoakademického deponitáře v Jirnech u Prahy. Racionální hospodářská činnost byla zajišťována především pravidelným (čtvrtletním) informováním o čerpání rozpočtu vybraných položek v souvislosti s plněním úkolů SPZV. Kromě toho bylo průběžně dbáno o důsledné dodržování předpisů o úspoře energie. Pro racionalizaci experimentální práce spojené s využíváním laboratorního počítače TPA-1/1001 byl zaveden systém OS/8, který značně rozšířil využitelnost tohoto počítače. Dále byla zavedena programovací jazyk CAMAC BASIC umožňující komunikace aparatury CAMAC s číslicovým počítačem na vyšší úrovni (viz výše sub II.)

Připravili: M. Frencl,
věd. taj. PsÚ ČSAV
Ing. P. Gratzinger

člen kor. J. Linhart,
ředitel PsÚ ČSAV